

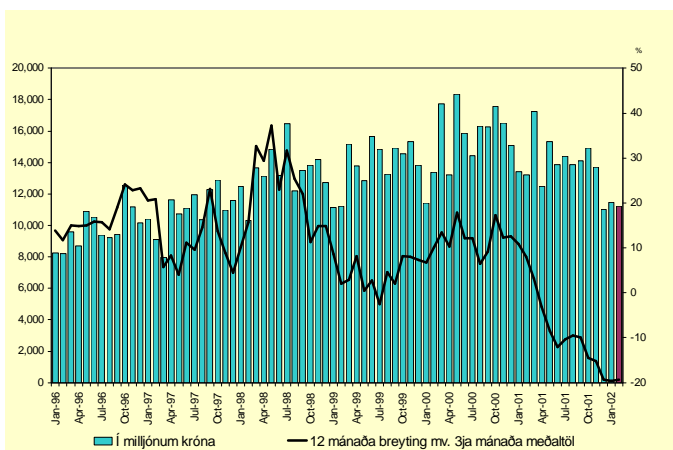
7. mars 2002

Áframhaldandi samdráttur í innflutningi

Nær allar hagtölur sem birst hafa að undanfögnu benda til þess að íslenskt efnahagslíf sé að leita jafnvægis eftir einhverju mestu uppsveiflu sem hér hefur orðið. Fyrstu vísbendingar um viðsnúning komu reyndar þegar fram á síðari hluta ársins 2000, en þá tók að draga úr innflutningi.

Lítið lát virðist á þessari þróun eins og fram kemur á meðfylgjandi línuriti sem sýnir að innflutningur í febrúar sl. heldur áfram að minnka ef marka má bráðabirgðatölur um innheimtu virðisaukaskatts. Miðað við fast gengi hefur innflutningur síðustu þrjá mánuði, án skipa og flugvéla, þannig dregist saman um 20% á einu ári.

Innflutningur án skipa og flugvéla Staðvirtur m.v. gengi

Þetta eru ánægjuleg tíðindi sem gefa vonir um að viðskiptahallinn á þessu ári verði jafnvel enn minni en síðustu spár gerðu ráð fyrir. Þannig taldi Seðlabankinn í nýjustu ársfjórðungsskýrslu sinni sem birtist í febrúar sl. að viðskiptahallinn á árinu 2002 gæti orðið 33 milljarðar króna. Þessi spá tók meðal annars mið af ákvörðunum um auknar afflaheimildir auk þess sem áfram var gert ráð fyrir samdrætti í þjóðarútgjöldum á árinu.

Frá því að þessi spá var birt hefur Hagstofan birt tölur um vöruskiptajöfnuðinn á síðasta ári og í janúar á þessu ári sem eru hagstæðari en almennt var búist við. Vísbendingar um áframhaldandi samdrátt í innflutningi í febrúar auka enn frekar líkurnar á minnkandi viðskiptahalla.

Að öllu samanlögðu sýnist því ekki óraunhæft að gera ráð fyrir að viðskiptahallinn á árinu 2002 geti orðið um eða jafnvel innan við 20 milljarðar króna, eða sem nemur um 2½% af landsframleiðslu. Jafnframt má reikna með að vöru- og þjónustujöfnuður, að vöxtum frátöldum, skili umtalsverðum afgangi, í fyrsta sinn síðan 1997. Þetta endurspeglar þau miklu umskipti sem orðið hafa í efnahagsmálum á örfáum misserum enda eru einungis tvö ár síðan viðskiptahallinn var fjórfalt meiri, eða sem nam 10% af landsframleiðslu.

Tekjur ríkissjóðs janúar		
12 mánaða breytingar, %	2000-2001	2001-2002
Skatttekjur alls	-0,8	5,9
Tekjuskattar	9,2	20,5
Tryggingagjöld	-0,3	2,4
Eignarskattar	11,7	-37,4
Veltuskattar	-14,8	-11,5
Tekjur alls	1,0	5,9

Gjöld ríkissjóðs janúar		
12 mánaða breytingar %	2000-2001	2001-2002
Almenn mál	-7,5	25,3
Félagsmál	21,3	19,6
Atvinnumál	56,6	-6,4
Vaxtagjöld	26,2	5,4
Önnur útgjöld	40,3	15,5
Gjöld alls	24,5	13,5

Árangurstenging fjárveitinga

Stjórnvöld í vestrænum ríkjum telja að umfang og skilvirkni í opinberum rekstri hafi áhrif á efnahagslegar framfarir. Af þessum sökum hefur verið unnið skipulega að því í aðildarríkjum OECD að innleiða breytingar á skipulagi og stjórnun opinbers rekstrar.

Breytingarnar eiga það sammerkt að áhersla er lögð á að bæta opinbera þjónustu og skilgreina þann þjóðfélagslega árangur sem vænst er af starfi hins opinbera. Þetta er einkum gert með því að fjölga valkostum notenda, taka upp faglega stjórnunarhætti og auka gagnsæi, sveigjanleika og ábyrgð stjórnenda stofnana. Dregið er úr miðstýringu ráðuneyta en ætlast til þess að þau vinni að langtíma stefnumörkun og geri skilgreindar kröfur til stofnana um árangur ásamt því að fylgjast með því að kröfurnar séu uppfylltar. Það er meðal annars talið bæta árangur að tengja fjárveitingar ákveðnum markmiðum og verkefnum fremur en stofnunum. Sama er að segja ef ráðuneytin líta á sig sem kaupendur opinberra þjónustu af ríkisstofnunum og einkaaðilum fyrir hönd almennings, en ekki framleiðendur hennar.

Í flestum ríkjum gera ráðuneyti og stofnanir með sér einhverskonar samninga um árangursmarkmið og þjónustu. Í Hollandi, Ástralíu og víðar fá þjónustustofnanir framlög eftir þjónustumagni. Einnig eru til dæmi um að greitt sé fyrir það að ná skilgreindum markmiðum. Þannig grundvallarbreytingar við ákvörðun fjárveitinga hafa bætt árangur, en jafnframt búið til ný úrlausnarefni og álitamál fyrir forráðamenn opinbers rekstrar.

Á nýlegum fundi OECD var farið yfir reynsluna af því að árangursmiða stjórnun og fjárveitingar. Fram kom að áhugi stjórnmálanna á þannig stjórnunarháttum er mismikill eftir ríkjum og sums staðar mjög takmarkaður. Þar sem breytingarnar njóta sterkra pólitískra leiðsagnar ríkisstjórnar eru þær hins vegar teknar alvarlega. Reynsla flestra er sú að breytingar gangi greiðar séu myndaðar um þær formlegt kerfi og reglufesta.

Þetta er í samræmi við reynsluna af að innleiða árangursstjórnun í rekstur ríkisins hér á landi. Ríkisstjórnin samþykkti fyrir fimm árum að ráðuneyti geri árangurstjórnunarsamninga við stofnanir sínar sem þeim er ætlað fylgja eftir með gerð markmiðsáætlanana bæði til langs og skamms tíma og með því að útbúa ársskýrslu. Í upphafi yfirstandandi árs var þetta fyrirkomulag formfest í reglugerð.

Í flestum hinna OECD ríkjanna eru einnig notaðir samningar, áætlanir og ársskýrslur til að bæta stjórnun. Fram kom á fundinum að þar sem fjárveitingar ráðast af þjónustumagni þurfi að vera hægt að treysta því fullkomlega að mælingar séu réttar. Varað var við því að greiða framlög eingöngu í samræmi við þjónustumagn nema það sem greitt sé fyrir sé vandlega skilgreint og auðvelt að sannprófa að mælingarnar séu fullkomlega réttar. Menn vöktu athygli á því að það er ekki alltaf hægt að setja samasem merki milli aukins þjónustumagns og þjóðfélagslegs ávinnings, málið væri flóknara en það. Þótt það takist að ná góðum árangri á einhverju sviði er alls ekki víst að auka eigi framlög til þeirra verkefna heldur eigi þvert á móti að auka framlög á öðrum sviðum til að bæta árangur þar.

Í nýlegri könnun Gallup fyrir fjármálaráðuneytið meðal forstöðumanna ríkisstofnana kom í ljós að 89% svarenda vilja að árangurstjórnunarsamningar sem ráðuneytin gera fjalli um fjárveitingar og fjármál, 77% vilja að langtímaáætlanir stofnana verði lagðar til grundvallar ákvörðunum um fjárveitingar og litlu færri vildu að fjárveitingar yrðu ákveðnar 3-4 ár fram í tímann. Tæpur helmingur styðst við mælingar á starfsemi við stjórnun stofnana og rökstyður fjárlagatillögur á grundvelli mælanlegs árangurs. 60% telur hins vegar að þróa mætti mælikvarða fyrir þeirra stofnanir til að leggja til grundvallar fjárveitingum.

Greiðsluafkoma ríkissjóðs janúar		
M.kr.	2001	2002
Tekjur umfram gjöld	1831	732
Hr. lánsfjárfjöfnuður	-1693	-886
Afborganir lána	-447	-389
Br. lánsfjárfjöfnuður	-1559	-1293
Lántökur	3369	4400
Greiðsluafkoma	1810	3107

Ýmsar helstu hagtölur		
12 mánaða br., %		
Verðbólga-feb 2001/02	4,1	8,9
Kjarnaverðb.-feb 2001/02	3,1	10,4
Launavísitala-jan 2001/02	9,3	10,0
Heildarvelta jan-okt 00/01	8,8	13,1
Smás.velta jan-okt 00/01	4,2	6,5
Atvinnuleysi - jan 2001/02	1,6	2,4